

Dr. FAHREDDİN KERİM

Ankara caddesi 71

İSTANBUL

Tel. is 1350

ABONEMAN:

Seneliği [24Nusha] Türkiye için 2 1/2, Âla kâğıdı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève.

Yirmi altıncı sene
15 Kânunisanı 1931

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESSE

"İdjihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvième ANNÉE

15 Janvier 1931

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 313

‘AMELÎ RUHİYYAT

Politikada, zira’atde olduğu gibi ekilen biçilir. (İngiliz) ler (Türkiye) ye teslîlâtda bulunduğundan dolayı (France) yi müaheze ederken, dört sene ‘aleddevam Türklerin birer parça her tarafda Fransa ya da’vet etmiş oldukları gâileleri unutuyorlardı.

Psychologia’i hatalar zihni sirayet tarikile tahribkâr « Epidémie » ler [marazi isti’lalar] doğurabilir. Bolşevikliğin sirayeti birçok meydan muharebelerinden daha ziyade adun itlâf etdi ve Rusya yı kablettarih zamanların vahşi devirlerine ircâ etdi.

Vak’alara istikamet vermeyi bilmeyen Devlet adamını, aradan çok geçmeden, vakayi’ gark eder, batırır.

Politika, hiç şübhe yok ki icrası en ziyade muhakeme istilzam eden san’at olmakla beraber en az muhakeme sarf olunan san’at da odur.

Psychologia esliha deposu, iyi kullanıldığı takdirde topların kuvvetini geride bırakabilen silâhları muhtevidir. Kitabların ta’lim etmediği bu « iyi kullanma » uzun bir tecrübe istilzam eder.

İkinci bahs

Harbler, İnkılablar ve Terki teslîhat

1

MUSTAKBEL HARB SEBEBLERİ

ve

GERMEN İNTİKAMI

Ezceimle hükümdakların şahsî hırslarından doğan eski harbler, hiç bir zaruriyet, hiç bir icab seciyesi arz etmezdi. Ma’şerî menfe’atlerin mübarezesinden neş’et eden yeni harblerden, daha ziyade müşkilatla ietnab olunaabilir. İskender ve César, fuhatlarına teşebbüs etmeyebilirlerdi. Zemanımızda Almanya imparatorunun iradeti, « Hégémonie » ihtiyacı sırrisile bî karar olan bütün bir milletin tema-

yûlatına galebe etmekden, er gec, bir gün ‘âciz kahlırdı.

İngiltere tarafından, ahiren vücade getirilen arazi, tevsî’i, fuhat vasıtasile büyümek fikrinin, ba’zî milletlerin müdir mefhumlarından olarak kaldığını gösterir.

Zafer sa’atında arzularını kabul ettirmek galib için kolaydır. Mağlubun mukavemetinin ancak kuvvetle imha edilebildiği ve yeni bir harbin zaruri olduğu güne kadar bu imkân [ya’ni galibin arzularını kabul ettirmek imkânı] tedricen zaiflar.

Galiblerine fa’ik olduklarına mu’tekid olan kavmler inhızamlarına ka’il olmazlar. Binaen aleyh bir Germen intikam alma teşebbüsü, müstakbel «Tarih» in en kat’î, en muhakkak vekayi’inden olarak nazarı i’tibare alınabilir.

«Hatırat» ma nazarın, improtor (Guillaume) un mefkuresi, kendisine hücum etmeye hiç bir kimsenin cesaret etmemesi için kâfi derecede kuvvetli bir orduya ve bir donanmaya malik olmakdı. O zaman unutuyordu ki böyle müdafa’a vasıtalarının şahibi, bu vasıtaları kendisini rahatsız eden rakiblerden kurtulmak için, isti’malde te’ehhür etmez. Onu harbe sürükleyen de kuvveti hakkındaki fikri oldu.

Almanyada iki intikam şekli te’emmül olunmaktadır: 1o: Silâhla : 2o: ticarî ittisa’ ile. İkinci şekli denemenin muvaffakiyeti, ister istemez, birinci şeklin mevkî’i fi’le konmasını celb edecektir.

Mu’azzam teslîhat müstesna olarak, Almanyanın bir müstakbel tecavüzünü men’ edecek yegâne vasıta, 1871 den evvel olduğu gibi (Almanya) nin muhtar vilayetler haline avdeti olurdu. Prusyanın hakimiyetinden kurtulmak için, mütarekeden sonra bunu bizzat (Almanya) dahi istiyordu. Böyle bir bedaheti anlamamış olma-

larından dolayı müsalehayı yapanlara, müverrihler mutlak hayret edeceklerdir.

Fiziki hadiselerle mümasil olarak, bir çok ictima'î hadiselerin zayıf bir noktası bulunur. Bu zayıf noktanın civarında, ehemmiyetsiz te'sirler, meselâ sulh yahud harb gibi pek büyük tebeddülleri mucib olabilir. 1870 ve 1914 harbleri bu mülâhazayı tasdik eder.

Cihan harbi, müttekaddem harblerin, keşfetmeye müsaid olmadığı iki prensip ortaya çıkardı. Bunlardan biri şudur, ki galib dahi mağlûb kadar, harbden harab olur. İkincisi şudur; ki mağlûba tahattüm eden tazminat harbe iştirak etmeyen kavmler dahi dahil olduğu hâldé, dolayısıyla diğer akvam tarafından te'diye olunur.

Bir kavmin maddî sermayesi bir harbde tahrib olunabilir, tanzim iktidarının ve «technique» kabiliyetinin vücade getirdiği ma'nevi sermaye na kabili tahrib olduğundan maddî sermayeyi sur'atle tekrar vücade getirmeye müsa'îd olur. Almanya bu keyfiyetin yeni bir misalini teşkil eder.

Avrupa'nın müstakbel Tarihi, büyük milletlerin, bilhassa, harb esnasında müteşekkil ittifakları sulli müddetince de muhafaza hususundaki itinalarına bağlı olacaktır.

Bedihi umurdandır, ki Fransa, İngiltere, Amerika gibi üç büyük memleket la aletta'yin bir tecavüze karşı ititihad etmeyi kabul etselerdi sulh tahtı te'mine alınmış olurdu. Bu milletlerin menfa'atlarının ve zihniyetlerinin müteba'îd olması ve zımamdarlarının mütেকabil emniyetsizliği, bu ittifakın hayyizi fi'le çıkmasına mani' olduğundan, kavmler teslihat masarifi altında ezilmeye, batmaya mahkûmdurlar.

Eğer 'akl, kavmler arasındaki münasebat üzerine bir te'sir iera edebilse idi menfa'atlarının yekdigirlerini tahrib etmekte değil, yekdigir-

lerine mu'avenet etmekte olduğuna derhal kani' olurlardı.

HEGEMONIA [*] İÇİN MÜCADELELER

Büyük harbin 'avakıbi hakikiyesi, evvelden kesdirilen netayieden çok farklıdır. Ba'zı ekvam div endam cehd ve gayretler mukabilinde, Almanyanın 'askeri«Hegamonia»sından kurtulduktan sonra, İngilterenin iktisadî ve siyasi Hêgemonia sına katlanmak zaruretinde bulunduklarını görüyorlar. Bu, daha az ağır görünmüyor.

İngiliz «Hegemonia»sının, bugün Hükûmeti Müttehide'i Amerikanın şevketi mütezayidinden başka bir hemtasi, **Contre-poids** sı, başka bir dengi yoktur.

Hegemoniaya temayülüne delâlet eden muhtelif 'âlâmetier arasında, diplomatların lisanı da varımdır: (İngiltere) Germen müstemlikâtını ve donanmasını zapt etti, sonra, (İran) ve (Mısır) üzerine himayesini ilân etti, fakat müttefikleri haklarını müdafa'a etmek istedikleri zaman İngiliz zımamdarlarının lisanı, ta'arruzkâr oldu. Dünya o zaman, yeni bir Hegemonia'nın doğmuş olduğunu anladı.

Donanmalara ve tahtelbahirlere rağmen Amerikanın Avrupa ya bir milyon müsellaah adam gönderebileceğini te'ürbe isbat ettiği gün «İngiltere»nin cihani [Mondial] vaz'iyeti bilkuvve, değişdi. Denizlere hakimiyet ve nüfuzi ticari istikbalde Amerikanın menfa'atine olarak, ister istemez İngilterenin elinden çıkacaktır.

Eğer İngiltere, Almanyanın medyun olduğu tami'ratı istemekden Fransıyı men' için vaki' olan mükerrer teşebbüslerinde muvaffak olsaydı harbden şu iki azım semereyi istihsal etmiş olurdu: 1° Alman rekabeti bahriye-

[*] [Hêgëmonic, bir memleketin diğerleri üzerine tefavvuku demektir.]

sinden kurtulmak, 2o: bütün menabî'i servetini tahrib edilmiş olan vilâyetleri yeniden inşaya tahsise mecbur olan Fransanın ticari rekabeti mümkinisini yok etmek.

Almanya, «hegemonia» sınıfı te'sisile cihan şumul bir sulhu te'emmül ettiği vakık, bütün büyük fatihlerin, kurbanı olduğu bir psychologia'i vehmin esiri oluyordu. Muvaffakiyeti bilzarure, bir takım ittifaklar vücuda getirir ve bu ittifaklar (Napoleon) un şevketini tahrib ettiği gibi Almanyanın şevket ve kudretini tahrib ederdi

İngiltere ile Almanya arasındaki büyük rekabet nihayet Avrupada İngiliz «hegemonia» sile hitam buldu. Asya için «hegemonia» mübarezesi ancak başlamak üzeredir.

Harbin (Japonya) ya ifaze ettiği ehemmiyet ve Bahri Muhiti Atlasiyi seri'an feth etmesi ister istemez beyaz ırk ile sarı ırk arasında mu'azzam müsademeyi tesri' edecektir. Musara'anın netayici Asya şevketi esasının hangi ele geçmesi lâzım geleceğini söyleyecekdir.

Zamanımızın Devlet adamları her nevi «imperialism» yani futuhatçılık fikrine karşı kendilerini yüksek perdeden mudafa'a ediyorlar ve bu isnadâtı bir tecavüz, bir şetem telakki ediyorlar. Bununla beraber biliyorlar ki Avrupanın müteşekkil olduğu büyük imparatorlukları büyük kişilerleri ancak «imperialist» ce maksadlar tesis etmiş ve bunları feyze mazhar etmekte bulunmuşdur.

Cihan harbının birinci perdesi olan «askeri mübareze» bugün hitam buldu. İkinci perde olan **iktisadi** mübareze başlıyor. Üçüncü perde ki Asya Hegemoniası için ırkı asferin ırkı ebyaza karşı mücadelesidir, yakın görünmekdedir.

Eğer milletlerin terabtüttü fikri (Hegemonia) fikrinin yerine ka'im olmaya muvaffak olmazsa

(Avrupa) kendisini ümitsiz bir inhitata düşürecek olan imhakâr muhtelif harblere maruz olacaktır.

III

BİR TERKÎ TESLİHAT İMKÂNI HAKKINDA KURUNTULAR

Tarihin kâffe'i edvarında ve bugün her devirden ziyade bir kavmin ilham ettiği hürmet ez cümle şükûhi «askerisine bağlıdır. Yeni büyük milletler şu iki şıkdan birini ihtiyar etmek mecburiyetindedirler: Mali bir harabiyetden iktinab etmek için teslihatlarından vaz geçmek; yahut daha ziyade bahalıya mal olan eenebi istilalarını men' etmek için teslihatı artırmak.

Bir kavm rakiblerinin hücumuna kârşınacak kuvvetli kalarak kendisini muhafaza eder. Harbden evvel Socialistlerin neşr ettikleri sulhperverane fikirler, «askeri istihzarâtı hayli zai'fetmemiş olsaydı pek ziyade mühtemeldir ki Almanya hiç bir zaman Fransaya hücum etmeyi düşünmezdi.

Wilhelm II, hatıratında «hasmında hatar korkusu [La peur de risque] yaratmak için bir kavm karada ve denizde kâfi derece müsellaht olmalıdır» dediği vakıt iki satırda tam bir harb ve sulh kitabı yazmış olur. Filhakika zaifler daima tehdid altında kaldıkları vakıt kavilere hücum etmeyi kimse kolay kolay göze almaz.

Ancak ırklar arasında ki kin, kuvvetli kavmların Hégémonia ihtiyacı, iktisadi rekabet v.s. gibi harb sebeplerinin ortadan kaldırılmasıdır ki harblar ortadan kalkabilir. Binaenaley ilmin tabiati beşeri değışdirecek bir vasiata keşf etmesi iktiza edecektir.

Tarihin mebadisindenberi, kuvvetli kavmlarla za'if kavmlar arasındaki münasebet da'ima av ile avcı krasındaki münasebatın tamamı ayni olmuşdur.

Fikir, ba'zan topu hükmü altına alır, fakat topun himayesi olmaksızın fikir kuvvetsiz kalır.

Filantropların [1] hitabeleri insanların siretleri üzerine la'alettayın bir te'sir ica etmiş olsaydı, Filantropiyanın sâri hastalıklardan, toplardan daha ziyade tahribat yapacağını iddi'a eden filosoflar belki haklı olurlardı. Fakat bu mev'izalar, nutukları süslemekden başka bir şeye yaramaz denile bilir.

Dinler bi'a fa'ide «biri birinizi seviniz» nashatında bulunur. Kanunlar sadece yekdigere tahammül edilmesini, müsa'afeyi [Tolérance] taleb eder.

Ekvam kendilerini yekdigelerine bağlayan terabbüttü «İnterdépendance»i keşf ettikleri zaman «biri birinize yardım ediniz» emri, istikbalin ka'ide'i ahlakıyesine olacaktır.

Dünyanın şu muvazesizlik halinde «terki teslihat» kelimesi, kölelik kelimesile müteradifülma'nadır.

IV

HARBİN MENŞE'LERİ HAKKINDA TEREDDÜDLER

Bir harbin hakiki 'amillerini keşf etmek her zaman kolay değildir. 1870 de Prusya Kralı ile Fransa İmparatorunun, arzuları hilafına olarak harb etmiş olduklarını teslim etmek için uzun zaman lazım geldi.

Harb, harbi emr eden üç imparatorun iradelerinden sâdir olmuş taşavvurunda bulunulursa cihan harhinin menşe'leri anlaşılamaz olur. Harbi, yalnız, bir asırdan beri Avrupa devletleri Tarihinin ictinab edilmesi kabul olmaayan bir netice'i hasilası gibi değil aynı zamanda elli senedenberi German müverrihlerinin ve

[1] Philanthrope muhibbi insaniyyet demekdir. Ayes-seviye ebnayi beşerin hayr ve nefine ve umuru hayriye'ye çalışan sulhperver ve hasanatperver kimselere verilen vasfıdır.

darülfünunları ta'limlerinin de ictinab edilemeyen neticesi olarak da nazara anılmalıdır.

Büyük harbin sebeplerinin Tarihini yazmak için eksik olan vesa'ik değildir. Eksik olan Pon muharebeleri (Guerres Puniques) yahud Actium harbi ve emsali kadim vakayı' mevzu'i bahs oluyormuş gibi bu büyük muharebeyi tedkik ve mütalâ'a etmek için muktazi muhakeme selâmetidir.

1914 de İngiltere Fransa ya iltihak etmek niyyetini daha evvel izhar etmiş olsaydı Almanya İmparatoru ihtimalki harb i'lân etmezdi. Fakat Alman 'askeri sınıfı ve darülfünun me'zunları tarafından yaratılan haleti zihniye ma'lûm olduğundan, harb sâdece te'hir edilmiş olurdu.

Nihayeti henüz görülemiyen a'sârdide bir mühasemenin mütevâlî safahatından olarak nazarı i'tibara alınırsa ve ancak böyle yapılsa, Alman - Fransız muharebeleri kabili fehm olur.

Son harbin uzakdan uzağa menşe'eleri aranılırsa derhal görülür ki vaktile (Roma) ve (Cartagia) hegemoniaları arasında müsellâh bir ihtilâf ne kadar zaruri olmuş ise (Alman) ve (İngiliz) hegomoniaları arasında da bir müsellâh ihtilâf o kadar zarurî idi.

V İNKİLABLARIN SEBEPLERİ

Ekvam, ez cümle, ümidlerle yaşarlar. İnkılablardan maksudları, kuvvetlerini kaybetmiş olan eski ümidlerin yerine yeni ümidler ikame etmektir.

Mevcut nizamı [müessese ve mevcut hayat ve idare şeklini] müdafa'a etmekte menfa'at olan fırkalar, bu nizam ve idareyi yıkmak istiyenlerden daha az 'azmli, daha az «énergique» olur olmaz bir memleket inkılablara ma'ruz olur.

Tarihi alt üst eden inkılabların başlıca neticesi hükümet prensibini teesim eden [bir şahıs halinde temsil eden]rütseyi değiştirmekden ibaretdir; bu kitleleri bu tebdil ve ikameden nâdiren müstefid olurlar [1]

İktisadi icabat, insanları sevk ve idare eden hissi ve sırrı ilcalara muhalif olunca bir inkılâb na kabili icinab olur.

Gıpta ve bunun gayri mufarik refiki olan kin, ictima'î inkılâbların büyük muharriklerini, büyük zenbereklerini teşkil ederler. «Fransa inkılâbı»nın iptidai sebebi «bourgeoisie»yi ya'nî orta sınıfları zâdegândan ayıran harici farklar ve imtiyazlar olmuştur. Tehdidi altın-da bulunduğumuz ictima'î inkılâbın menşeleri içinde, kanunen değil, muhtelif sınıflar arasında urfen mevcut farklar dahi bulunacaktır.

Ma dunda, ma fevka karşı hürmet yerine kin ka'im olduğu vakit inkılâbın zuhuru yakındır.

Bolşeviklik «Tarih»de bir çok kerre hükümünü icra etmiş olan bir haleti zihniyeyi temsil eder. psychologia'î unsurları da'ima aynı olmuştur; inzibatsızlık, faikiyetlere karşı hasudane kin, sa'y yahud zekâ ile elde etmeye kabiliyetsizliğini his ettiği mal ve mülkü cebren gasb etmek arzuyu şedidi.

Yeni medeniyetler arkalarında gayri muntabık [İnadapté]ler sürüşünü sürüklerler. Bu gayri muntabıklar ya'nî medeniyetlere kendilerini uyduramayanlar yerine «Communisme» gibi daha sada olan ictima'î hayat şekilleri ikame etmek üzere bu medeniyetleri yıkmayı te'emmil ederler

Gayri muntabıklar ordusu, bugün müstakbel germen istilâsı kadar tehdidkâr olmaktadır.

Tahsilsiz - yahud daha tehlikeli olan yarım tahsilli - bolşeviklerin büyük medeniyetlerimizi barbarlığa yakın olan aşağı enmuzeclere یرea' etmeye muvaffak olub olmayacaklarını bilmek, zamanımızın en büyük meselelerinden birini teşkil eder.

Bir kavmin kanunlarını, te'sisatlarını şidet ve kat'iyetle ta'yin eden, o kavmin kendi zihniyeti olduğundan [ve başka milletlerin zihniyetile yapılan te'sisata, kanunlara uyamadığından] Avrupada İrlanda ve Amerikada Lâtin cumhuriyetleri gibi ba'zı milletler hiç bir zaman inkılâblardan ve anarchiden kurtulmaya bizzat kendi ruhları tarafından mahkûm görünürler.

«Bourgeoisie» tarafından zâdegâne karşı yapılan Fransa inkılâbı muvaffak oldu; çünkü Bourgeoisie nin kabiliyetleri, zedegânlığın kabiliyetlerine tefevvuk etmişti. Zamanımızda bir proletaria [ecirler] inkılâbı adedin şevketi sayesinde [ya'nî çocukluk olmaları sayesinde] muvakkaten muvaffak olabilir, fakat devam edemez; çünkü sanayi'in inkişafı içsinin malik olmadığı idare edici ehliyetler istilzam ediyor. [1]

[1] (Rusya) da bolşeviklik i'lân olunduktan sonra Sovyetler hükûmeti namına zabt edilen ve her vasılsa müdürleri öldürülmiyen darülsan'alar uzun müddet harab ve mu'attal kaldıktan ve bolşevikler bu fabrikaları idaredeki aczi tamlarını anladıktan sonra bu fabrikaları eski sahiblerine یرar etmekden başka çare olmadığını anlamışlardır.

Ab. Dj.

[1] Muhibbi fazilim Ebubekir Hâzım Bey efendinin

Former la même chose en déformant l'Etat,

Ne produit que l'ancien et facheux résultat.

Beyti, aşağı yukarı aynı prensibi nazm ve icmal eder.

Ab. dj.

Mes'ul Müdür Dr. Abdül Hüsnü (Orhaniye Matbaası)